

УДК 378.096:35.072.1-029.911](477)

Літашов Олександр Володимирович

*аспірант кафедри публічної служби й управління навчальними та соціальними закладами
Луганського національного університету імені Тараса Шевченка*

Литашов Александр Владимирович

*аспірант кафедри публичной службы и управления учебными и социальными учреждениями
Луганского национального университета имени Тараса Шевченко*

Litashov Oleksandr

Postgraduate Student of the Department of

Public Service and Management Educational and Social Institutions

Taras Shevchenko National University of Luhansk

DOI: 10.25313/2520-2057-2018-9-3773

ДІЯЛЬНІСТЬ ФАКУЛЬТЕТУ ЯК СТРУКТУРНОГО ПІДРОЗДІЛУ ВНЗ У КОНТЕКСТІ ВНУТРІШНЬОЇ АВТОНОМІЇ ВНЗ

ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ ФАКУЛЬТЕТА КАК СТРУКТУРНОГО ПОДРАЗДЕЛЕНИЯ ВУЗА В КОНТЕКСТЕ ВНУТРЕННЕЙ АВТОНОМИИ ВУЗА

THE ACTIVITY OF THE FACULTY AS A STRUCTURAL SUBDIVISION OF A HIGHER EDUCATIONAL INSTITUTION IN THE CONTEXT OF THE INTERNAL AUTONOMY OF A HIGHER EDUCATIONAL INSTITUTION

Анотація. У статті розкриті основні засади внутрішньої автономії у діяльності Могиллянської школи журналістики (МШЖ) (факультет соціальних наук та соціальних технологій) Києво-Могиллянської академії та кафедри журналістики та видавничої справи на факультеті журналістики та соціальних комунікацій Луганського національного університету імені Тараса Шевченка в межах вищих навчальних закладів чи структурних підрозділів. Фактично, йдеться про «децентралізацію» керування організацією освітнього процесу в цих підрозділах. Автор робить якісний порівняльний аналіз з метою показати в динаміці, які ключові засади внутрішньої автономії вже втілені практично (на прикладі МШЖ), а які існують в теорії, однак тяжіють до того, аби бути втіленими найближчим часом (Кафедра журналістики ЛНУ) та показує шляхи для розвитку внутрішньої автономії обох цих структурних підрозділів відповідно до чинного законодавства, внутрішніх ресурсів університетів, загальних освітніх тенденцій в країні та інших складових.

Ключові слова: внутрішня автономія ВНЗ, факультет, вища освіта в Україні, діяльність ВНЗ.

Аннотация. В статье раскрыты основные принципы внутренней автономии в деятельности Могиллянской школы журналистики (МШЖ) (факультет социальных наук и социальных технологий) Киево-Могиллянской академии и кафедры журналистики и издательского дела на факультете украинской филологии и социальных коммуникаций Луганского национального университета имени Тараса Шевченко в рамках высших учебных заведений или структурных подразделений. Фактически, речь идет о «децентрализации» управления организацией образовательного процесса в этих подразделениях. Автор делает качественный сравнительный анализ с целью показать в динамике, какие ключевые принципы внутренней автономии уже воплощены на практике (на примере МШЖ). Также автор описывает пример кафедры журналистики ЛНУ, где внутренняя автономия подразделения существует пока лишь в теории, но тяготеет к тому, чтобы быть воплощенной практически. А также показывает пути для развития внутренней автономии обоих структурных подразделений в соответствии с действующим законодательством, внутренних ресурсов университетов, общих образовательных тенденций в стране и других составляющих.

Ключевые слова: внутренняя автономия ВУЗов, факультет, высшее образование в Украине, деятельность ВУЗов.

Summary. The article outlines the main principles of the internal autonomy of the Mohyla School of Journalism (Faculty of Social Sciences and Social Technologies) of the Kyiv-Mohyla Academy and the Department of Journalism at the Faculty of Journalism and Social Communications of the Lugansk National Taras Shevchenko University within the framework of higher educational establishments or structural subdivisions. In fact, this is about the «decentralization» of managing the organization of the educational process in these divisions. The author makes a qualitative comparative analysis in order to show in the dynamics, which key principles of internal autonomy embodied in practice. The author also shows what principles of autonomy can implemented in the near future.

Key words: internal autonomy of higher educational institutions, faculty, higher education in Ukraine, activity of higher educational institutions.

Виклад основного матеріалу. Окремі структурні підрозділи українських вищих навчальних закладів переймають загальну тенденцію до внутрішньої автономії, яка поширюється в українських ВНЗ. Одні університети вже запровадили «децентралізацію» та успішно адаптували її до своїх порядків, інші — перебувають в процесі, та вже мають засади внутрішньої автономії структурних підрозділів в теорії.

У нашій статті ми розглянемо два приклади — втіленої та невтленої внутрішньої автономії у двох структурних підрозділах двох різних ВНЗ України. Першим прикладом послужила вповні втілена внутрішня автономія Могілянської школи журналістики, яка знаходиться на факультеті соціальних наук та соціальних технологій у Києво-Могілянській академії (далі — МШЖ). Другим прикладом послужила кафедра журналістики та видавничої справи Луганського національного університету імені Тараса Шевченка, що підпорядковується факультету української філології та соціальних комунікацій. Обидва підрозділи цих вишів готують майбутніх журналістів та інших представників медіа-галузі. Тому, порівняння їх буде особливо цікавим ще з огляду на однакове професійне спрямування вищої освіти.

Аби зробити якісний порівняльний аналіз між ними, спочатку окреслимо особливості внутрішньої автономії кожного з них окремо.

Так, до основних засад внутрішньої автономії МШЖ відносяться такі:

1. Ухвалення навчального плану викладачами спільно з аспірантами та докторантами підрозділу.

2. Затвердження бюджету на утримання підрозділу, а також генерування власних коштів за рахунок діяльності викладачів: гранти для МШЖ, які виграються викладачами задля розвитку підрозділу, а також інші види наукової діяльності, такі як участь у відрядженнях, конференціях, конкурсах наукових та професійних спрямувань тощо. У випадку перемоги чи в окремих випадках навіть за участі представника підрозділу, МШЖ отримує також фінансову винагороду. Усі кошти, згенеровані таким чином, використовуються на внутрішній розвиток підрозділу з метою надати більше можливостей студентам та викладачам для навчання.

3. Педагогічна рада в середині структурного підрозділу, яка складається з голови МШЖ, його заступників (як правило, двоє), трьох аспірантів та трьох студентів (переважно старости та найкращі за рейтингом студенти). Така робоча група відповідає за контроль якості освіти (викладання та навчання) у підрозділі, дотримання навчального плану, забезпечує активність студентів (спонукає до участі у наукових конкурсах, різних розважальних заходах підрозділу та університету в цілому, а також у різнопланових дискусіях, зустрічах з відомими людьми України та з-за кордону, партнерствах з інформаційними агенціями, ЗМІ тощо).

4. Фінансова незалежність (підрозділ має власний бюджет, окремий від того, який виділяється та розподіляється між підрозділами від університету).

5. Управління підрозділом цілковито здійснюється директором та педагогічною радою МШЖ, ректор, президент та педагогічна рада університету не мають повноважень втручатися в діяльність МШЖ, якщо діяльність останньої не протирічить чинному законодавству України та не суперечить Закону «Про вищу освіту».

6. Основні засади, на яких ґрунтується внутрішня автономія МШД, корелюються із такими поняттями як «рівність», «справедливість», «солідарність» — основні цінності демократичного суспільства — розглядаються на соціально-економічному, а не на політичному рівні: людина, студент, є, передусім, споживачем, тому вся діяльність підрозділу спрямована на задоволення його основної потреби тут і зараз.

7. Директор МШЖ має право звільняти та призначати на посади підрозділу кандидатів на власний розсуд, не очікуючи на дозвіл від ректора чи претендента університету. Однак посади в межах підрозділу не є виборними.

8. Розподіл кількості годин навчального навантаження викладачів перебуває у компетенції директора підрозділу, а не ректорату.

9. Підрозділ має повноваження самостійно у власноруч визначений термін проводити моніторинг якості освіти МШЖ та залишати його результати в межах підрозділу, не подаючи проміжні звіти до ректорату. Відповідно, відповідальність за якість освіти підрозділу так само знаходиться під опікою директора МШЖ та педагогічної й наглядової рад підрозділу.

10. Можливість запрошувати іноземних викладачів окремих курсів до підрозділу та впровадження нових курсів (додаткових) без відома ректорату.

11. Впровадження практики міжнародного партнерства з аналогічними підрозділами в інших країнах без попереднього узгодження з ректоратом та без його відома. А також створення умов для можливості співпраці своїх дослідників з кращими фахівцями у відповідній галузі науки, незалежно від того, в якій країні вони знаходяться.

12. Вільне використання усіх внутрішніх ресурсів підрозділу — фінансових, людських, інтелектуальних — за самостійно визначеними підрозділом напрямками і без обмежень, — розробляти власні плани розвитку, — самостійно визначити пріоритети своєї науково-дослідницької роботи, — ухвалювати рішення стосовно своїх навчальних планів і програм, — відбирати для себе найкращих студентів на умовах конкуренції, — відбирати, приймати на роботу і звільняти співробітників і академічний персонал, вільно ухвалювати рішення про винагороду професорсько-викладацького корпусу підрозділу МШЖ та інші вигоди тощо.

Отже, усі 12 пунктів внутрішньої автономії поточного підрозділу успішно втілені на практиці у Могілянській школі журналістики.

Відповідно, переходимо до аналізу аналогічних пунктів на кафедрі журналістики та видавничої справи ЛНУ імені Тараса Шевченка. Серед них відмічаємо такі:

1. Ухвалення навчального плану викладачами спільно з аспірантами та докторантами підрозділу, однак звіт про ухвалений навчальний план має бути поданий до педагогічної ради та ректорату університету на предмет отримання їхньої згоди. Ректорат та педагогічна рада має право вносити свої корективи у навчальний план, однак також кафедра має право обговорювати внесені коректи та висловлювати свою демократичну позицію, відстоювати першоджерело або приймати внесені правки та ухвалювати спільне рішення про впровадження навчального плану.

2. Затвердження бюджету на утримання підрозділу, а також генерування власних коштів за рахунок діяльності викладачів: гранти для кафедри журналістики та видавничої справи, які виграються викладачами задля розвитку підрозділу, а також інші види наукової діяльності, такі як участь у відрядженнях, конференціях, конкурсах наукових та професійних спрямувань тощо. Усі кошти, згенеровані таким чином, використовуються на внутрішній розвиток, але не тільки окремої кафедри, а всього факультету української філології та соціальних комунікацій з метою надати більше можливостей студентам та викладачам для навчання. Окремого незалежного бюджету кафедри не існує.

3. Педагогічної ради в межах кафедри не існує. Є лише завідувач кафедри та його заступники, однак усі питання, ухвалені ними спільно про діяльність кафедри мають бути схвалені ректоратом та педагогічною радою університету.

4. Кафедра фінансово залежить не лише від університетського бюджету, а й весь університет залежить від бюджету МОН України.

5. Управління кафедрою як структурним підрозділом факультету та університету здійснюється завідувачем кафедри та його заступниками, однак вони звітують в обов'язковому порядку перед ректоратом та педагогічною радою університету.

6. Директор кафедри журналістики та видавничої справи може подати заяву на звільнення чи прийняття на кафедру нових викладачів, однак заява буде розглянута спочатку деканом факультету української філології та соціальних комунікацій, а у разі затвердження буде передана до ректорату та педагогічної ради та повторно затверджена чи відхилена вже на найвищому рівні. Відхилятися кандидатура може на кожному з цих рівнів у вільному порядку. У такому випадку якщо декан відхиляє, далі ця кандидатура вже не проходить. Тобто діє ієрархічна модель ухвалення рішення стосовно цього питання.

7. Розподіл кількості годин навчального навантаження викладачів перебуває у компетенції ректорату та педагогічної ради університету, попередньо затверджується деканом факультету української філології та соціальних комунікацій.

8. Кафедра має повноваження самостійно у власноруч визначений термін проводити моніторинг якості освіти кафедри журналістики та видавничої справи й залишати результати цього моніторингу в межах підрозділу, не подаючи проміжні звіти до ректорату. Однак існує певний загально університетський обов'язковий моніторинг, який кафедра зобов'язана проводити у певний термін, а його

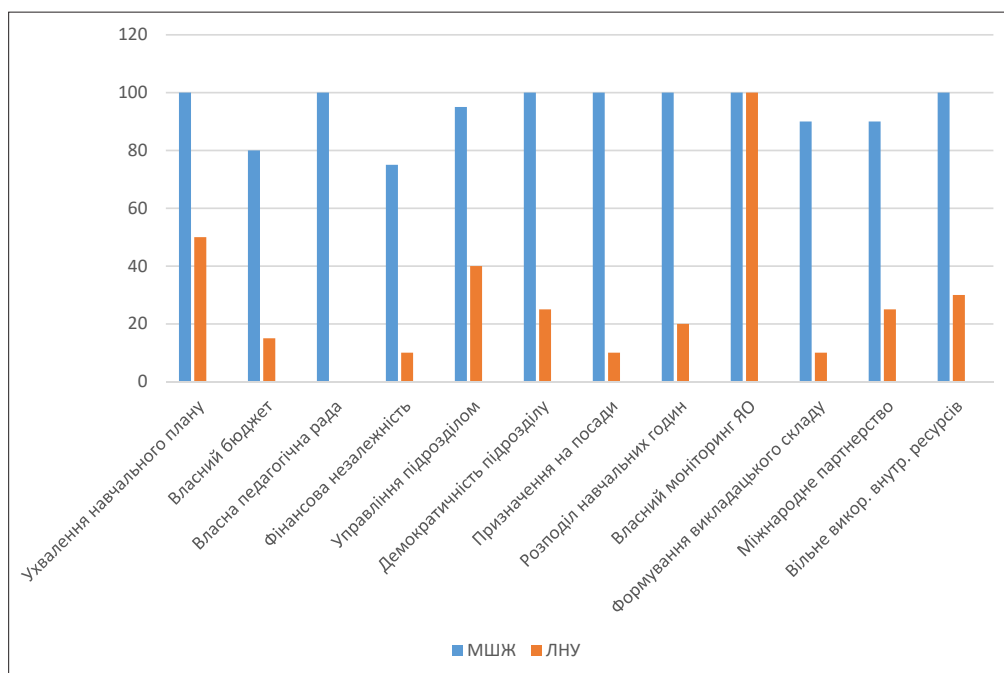

Рис. 1. Порівняльний аналіз показників впровадження внутрішньої автономії у структурні підрозділи ВНЗ (на прикладі МШЖ та кафедри журналістики ЛНУ)

результати обов'язково подавати у вигляді звіту перед ректоратом та педагогічною радою університету.

9. Можливість запрошувати іноземних викладачів окремих курсів до підрозділу та впровадження нових курсів (додаткових), однак за умови схвалення їхніх кандидатур деканом факультету. До ректорату подавати прохання з цього приводу не потрібно.

10. Впровадження практики міжнародного партнерства з такими ж підрозділами університетів в інших країнах без попереднього узгодження з ректоратом, але за згодою декана факультету та за умови, що ректорат та педагогічна рада знають про таку практику. А також створення умов для можливості співпраці своїх дослідників з кращими фахівцями у відповідній галузі науки, незалежно від того, в якій країні вони знаходяться, також за згодою декана факультету.

Отже, як бачимо, кафедра журналістики та видавничої справи є більш підвладною університету та МОН України, має чітку ієрархічну структуру, має менше навчально-наукових повноважень та опікується винятково навчально-науковим процесом за попередньою згодою декана факультету, а також ректорату та педагогічної ради університету.

Таким чином, порівнюючи рівень розвиненості внутрішньої автономії структурного підрозділу МПЖЖ та структурного підрозділу кафедр журналістики, вимальовується така наочна картина.

Як бачимо, на рис. 1 активну динаміку та практику впровадження внутрішньої автономії у визначені структурні підрозділи. Ситуація, яка складається із впровадженням внутрішньої автономії в ЛНУ більше нагадує традиційну модель впровадження, характерну для більшості вишів України на сьогодні. А оскільки, як ми вже з'ясували, більшість складових внутрішньої автономії ВНЗ тісно пов'язані з його фінансовою автономією, відповідно, розширення повноважень кафедри неодмінно стимулюватиме університет до пошуку нових незалежних від МОН способів залучення коштів. Говорячи про незалежний моніторинг, який,

відповідно до рис. 1 показав найкращий результат, варто наголосити, що бажання ЛНУ провести такий моніторинг не є обов'язковим, тому його результати не враховуються офіційно до уваги ВНЗ, однак можуть бути залучені у якихось суперечливих моментах з питань якості освіти як додатковий матеріал справи. Цей матеріал може бути як корисним, так і нейтральним у розгляді справи щодо рівня якості освіти в ЛНУ. Однак моніторинг, який проводиться щорічно в обов'язковому порядку, вже не є незалежним та має затверджуватися вищим керівництвом ВНЗ.

Таким чином, можемо зробити **висновок**, що перспективи швидкого опанування внутрішньої автономії цілковито передують у підрозділі МПЖЖ Києво-Могилянської академії. Для повноцінної внутрішньої автономії підрозділу не вистачає повного переходу на незалежне фінансування та дозволу університету на вільне встановлення оплати за навчання студентів-контрактників в межах підрозділу, без права втручання у цей процес ректорату, однак не нижче тієї відмітки. Встановленої університетом за стандарт оплати за навчання контрактників. Ймовірно, найближчим часом підрозділ зможе працювати за такими стандартами.

Що стосується кафедри журналістики та видавничої справи ЛНУ, тут варто наголосити на двох особливостях, що заважають вільному прямуванню підрозділу до впровадження повноцінної внутрішньої автономії, а саме:

- 1) Низький рівень демократичності вишу;
- 2) Бюрократія.

З першим явищем підрозділ зможе впоратися тоді, коли сам університет почне демократизувати свою систему керування освітнім процесом, а з другим явищем кафедра в змозі боротися вже на цьому етапі, впроваджуючи більш гнучкі можливості для обміну інформацією, подання звітності та ухваленні рішень між учасниками освітнього процесу тощо, аби скоротити час на формальні дії й зробити цей процес простим та відритим.

Література

1. Котлер Ф., Фокс К. Стратегічний маркетинг для навчальних закладів. Пер. з англ. — К.: УАМ, Вид. Хімджест, 2011. — 580 с.
2. Вакарчук І. Удосконалення законодавства про вищу освіту / Інтернет-ресурс: оф. сайт журналу ВРУ «Віче» — Режим доступу: <http://veche.kiev.ua/journal/1056/>
3. Закон України «Про вищу освіту» № 1556-VII, від 01 липня 2014 року / Інтернет-ресурс: Gur.ua — Режим доступу: http://www.osvita.org.ua/pravo/law_05/part_05.html
4. Університетська автономія: [спеціальний випуск часопису «Дух і Літера»] / Упоряд. С. Квіт, Г. Касьянов, Т. Ярошенко, К. Сігов, Л. Фінберг; Автор передмови В. Брюховецький; Національний університет «Києво-Могилянська академія»; Центр європейських гуманітарних досліджень. — К.: Дух і Літера, Випуск 19, 2008. — 366 с.
5. Університетська автономія — запорука якості української освіти / Інтернет-ресурс: офіційний сайт НУ «Києво-Могилянська академія» — Режим доступу: http://press.ukma.edu.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=112:2010-03-02-16-12-46&catid=13:2009-03-17-09-33-55&Itemid=31
6. Мокляк В. М. Обґрунтування поняття «автономія вищого навчального закладу» / В. М. Мокляк // Збірник наукових праць Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка. — Серія «Педагогічні науки». — Випуск 63. — Полтава, 2015. — С. 132–137.